

Даҳ сол муқаддам, дар Прага аз ҷониби Иржи Бечка феҳрасти раҳнамо таҳти унвони "Дуиси Эрон дар илму адаби Чеху Словакия" ба таъб расонида шуд. Ҳамон вақт китоби мазкур бетаваҷҷӯҳ намонд. Аз ҷумла, дар Тоҷикистон ба ин китоб профессор А. А. Хролов тақриз ба ҷоп расонид (итирад: "Коммунист Таджикистана", аз 16 октябри 1988).

Дар соли 1996 китоби зикршуда бо иловаҳои назаррас бо ду забон - лотинӣ ва форсӣ бо номии "Метеология эроншиносӣ дар Чех ва Исролак" аз тарафи институти ховаршиносии АУ Чех бо кӯмаки молии сафорати Чумҳурии исломии Эрон ва ҳазинаи адаби Чех муҷаддадан нашр гардид.

Китоб аз муқаддима, феҳраст, замимаи раҳнамо ва мусавварот иборат мебошад.

Дар муқаддима (ин қисмат дар шақми мухтасар ҳаҷмгунон бо забонҳои форсӣ ва англисӣ низ дода шудааст) оид ба вазъи забон дар кишварҳои Эрон, Афғонистон, Тоҷикистон, Ҳиндустон, Туркия ва дигар кишварҳое, ки дар онҳо анъанани адабиёти классикии форсӣ-тоҷикӣ ҷома дорад, маълумот дода шудааст.

Маъзӯби асосие, ки дар ин қисмати китоб баррасӣ шудааст, масъалаи тавҷӯҳи зоҳир намулдани чехувоу словакҳо оид ба пайдоиш ва ташаккулу таҳаввули адабиёту фарҳанги Эрон мебошад. Дар ин замина дамаҳои фаровон аз сарташмаҳо оварда шудааст, ки онҳо хонандаи чехро боз ҳам бештар ба ширкати эронӣ меорад.

Пеш аз ҳама дар ин бахш Тавапторо, ки хануз дар миёнаи дувв

Шӯҳрати зиёде дар кишвари Чех ва ҳаҷмгунон дар асарҳои молики Аврупони Фарби асарии Ибни Сино, Аубубакри Роҷӣ, Ал-Форообӣ, Ал-Фарғонӣ касб кардаанд.

Аз соҳаҳои 30-уми қарни гузашта сар карда шуарон чех ба жанри ғазла бештар рӯ оварданд. Дар ин қисмат шоири тавонони охири асри XIX ва ибидон қарни XX чех Ярослав Врхшицкий ҳунари воло нишон дода. 15 ғазлаи эҷоднамӯд

фюкълори мардуми эронинаса - фюрсҳо, тоҷикон, афғонҳо ва тардумаву ҷопи ялмии "Ҳазору як шаб" бахшида шудаанд.

Дар феҳраст номгӯи китобу мақолаҳо ва тардумҳои марбут ба адабиёти Эрон, ки аз ҷониби муаллифони чеху словакия аз охири асри XVIII то кунун ба таъб расидаанд, дохил гардидааст. Ҳамчунин дар феҳраст корҳое, ки оид ба эроншиносӣ мебошанд, сарфи назар аз он ки ба қадом забон эҷод шудаанд, вале дар Чеху Словакия нашр гардидаанд.

ЭРОНШИНОСИ ДАР НАШРИЯҲОИ ЧЕХ ВА СЛОВАКИЯ

Оид ба интишори ғазла дар адабиёти чеху шарқшинос Иржи Бечка соли 1988 мақолаи алоҳиде (маҷаллаи "Помир", №6) ба таъб расонид.

То асри XIX хонандаи чех ба адабиёти форсӣ тоҷик тавассути дигар забонҳо-лотинӣ (дар миёнаҳои қарни маъкур) фаронсавӣ, олмонӣ, с англисӣ (дар давраи навин) ошноӣ пайдо намулданд.

Дар миёнаҳои асри XIX тарҷумано аз ин саҳони аса ба миён омадаанд. Ҳодисаи назаррас

вакия нашр гардидаанд. Оварда шудаанд.

Осори филологҳои тоҷик- Абдулҷанӣ Мирзозев, Раҳим Мусулмонкулов, Акбар Турсунзод, Альберт Хромов, Муҳаммадҷон Шукӯров низ пешниҳод гардидааст.

Оид ба корҳое, ки дар Тоҷикистон ба таъб расонида ва роҷеъ ба роҷибаи адаби тоҷикону чеху баҳс мекунанд, маълумоти муайян дода шудааст.

Феҳраст номгӯи мақолаҳои мақолаҳо, мақо

ки осори ӯ ба забони чехӣ тарҷума шуда буд. Воқеан, тавре ки ишора шуд, яке аз шоҳкориҳои фюкълори форсӣ "Қамила ва Димиана" ҳанӯз, дар асри XVI ба забони чехӣ тарҷума шуда буд ва дар ҳудуди асриҳои XVIII ва XIX силсилаи афсонаҳои форсӣ ба забони чехӣ тарҷума ва нашр гардидаанд.

Аввалин тардумҳо ба забони чехӣ аз асари адабии тоҷикии ба соҳаҳои 30-уми асри XX рост меоянд. Аммо баъди ҷанги дуввуми ҷаҳон, дар соҳаҳои 50-ум, хусусан дар соҳаҳои 60-ум ва минбаъд ба таври мунтазам дар саҳафоти матбуоти даврий осори муаллифони тоҷик ба забони чехӣ ба таъб расидаанд. Дар соҳаҳои гуногун асарҳои А. Деҳотӣ, Р. Ҷамил, А. Сидқӣ, А. Шукӯҳӣ, П. Толис, У. Радаб, У. Қуҷуод, Ф. Ниёзӣ, Ф. Мирзо, М. Хоҷаев, М. Қаноат, Лоқиқ, Бозор Собир, Гулрухсор, С. Маъмур ва дигарон дар тардумани чехӣ нашр гардидаанд.

Ба шақми алоҳида китобҳои С. Айни, Ҷалоли Иқромӣ, М. Турсунзода, Ф. Муҳаммадиев дастраси хонандаи чех шудаанд. Соли 1985 дар Прага анталогияи ашъори шуарон муосири тоҷик таҳти унвони "Дар паҳуи ситораҳо. Даҳ шоири тоҷик" нашр гардид, ки дар он оид ба ҳар шоир аз 10 то 30 саҳифа ҷудо карда удааст.

Бояд гуфт, ки дар ятон кишвари Шарқ ва Аврупои Марказӣ (ба истиснои Руссия) ба андозаи Чехословакия адабиёти тоҷик тарғибу ташвиқ намулдаст ва дар ин замина хизматҳои Иржи Бечка ба забони чехӣ дар маҷаллаи "Дар маҷаллаи адабиёти тоҷик" оид ба тарғибу ташвиқ

Замана хизматҳои Иржи Бечка
 Ҷабони Ҳануз ҷет Ҳислати дар мив
 риди ошно намулдани адабиети то
 диқ дар Чехословакия ва Евротиан
 Ғарбӣ арзанда ва беназир мебо
 шад. У дар тӯли фаъолияти илмӣ
 тақрибан нисраи хеш садҳо ма-
 қолаҳои илмӣ, тарҷумаҳо, тақризу
 рисолаҳо оид ба тоҷикиносии ба
 таъб расонидааст.

Феҳрасти тартибдодаи Иржи
 Бечка барои муҳаққиқони соҳаи
 илмӣ ҷиҳати дарёфти осори лозима
 ва мавриди назар ҷун миғтоҳ хиз-
 мат намуда, онҳоро аз дастуруҳои
 тӯлонӣ озод менамояд, зеро он та-
 моли осори хурду калони аз охири
 қарни XVIII то кунун нашршуда-
 ро дарбар мегирад.

Охиросухан. Адабиети муоси-
 ри тоҷик дар тарҷума ба забони
 чехӣ дар мисоли осори як қатор
 адибони носиро ноҳим ба марду-
 ми чех ошно мебошад. Абаатта,
 Ҳануз ин маъмулот басанда ва
 қонҷуқунанда мебошад. Интиҳо-
 би матнҳои тарҷумашаванда бо
 сабабҳои мухталиф на ҳамеша ба
 сатҳи баланд тарҷума ва арзанда
 мебошанд. Лекин дар ҳар сурат
 хонандаи чех оид ба адабиети то-
 диқ таассуроти мубайн ҳосил ме-
 намояд.

Ҷон тазаккур аст, ки аз осори
 муаллифони чех миқдори хеле кам
 ба забони тоҷикӣ тарҷума шуда-
 аст. Бинобар ин, аз рӯи адолати
 таъриҳӣ бехтар мешуд, ки бо роҳи
 тавсеа бахшидани тарҷума хонан-
 даи тоҷик низ ба осори адабии чех,
 ки дар олами адаби Ғарб мақоми
 арзанда дорад, бештар ошно ме-
 гардид.

Антон ГОРБАЧЕВСКИЙ

шудааст
 Феҳраст номгуи ма-
 қомаҳои мақолаҳо, мақо-
 лаҳои илмӣ, тарҷумаҳо,
 китобҳо - дар маҷмӯъ
 феҳрасти роҳнаморо
 ташкил намуда, он имко-
 ният медиҳад, ки вақту
 ҳолати адаби эрониниро
 дар тайи ду саддаи охир
 бо тамоми тузъиёт - номи
 асар, таъриху теъдоди
 нашр, миқдори сафаҳот
 пешни назари хонандаи
 чех ҷиҳватгар мешавад.

Дар феҳраст хонанда ба савола-
 ҳон зинд таваб ёфта метавонад.
 Ҷунони, хонандаи чех ба саволи
 аввалин бар қай ба намунаҳои ада-
 биети форсӣ шиносӣ пайдо кард,
 аз феҳраст ҷунин таваби дақиқ
 пайдо карда метавонад: Дар соли
 1771, вақте ки дар Вена китоби раҷа-
 лиети Ҳофиз ба забони лотинӣ дар
 тарҷумаи Левинский ба нашр расид.
 Забони лотинӣ дар қарни
 XVIII барои чеху словакҳо на та-
 нҳо забони илмӣ, балки то андозае
 забони бадеӣ низ ба шумор ме-
 рафт. Дувзумин шояр, ки чехҳо
 бо он шинос шуданд, Абдураҳмо-
 ни Ҷомӣ буда, соли 1824 "Юсуф
 ва Зулайхо" - и дар Вена ба за-
 бони олмонӣ - забони давлатии
 Австро-Венгрия, ки ба ҳайати он
 Чехия ва Словакия дохил мешуд, ба
 нашр расид. Дар даҳсолаи баъди
 яқинд асари Ҷомӣ, газалият ва
 "Баҳористон" - и ӯ, ҳамчунин отер-
 ки муфассал оид ба ҳаёту фаъоли-
 яти шояр нашр гардид. Дар соли
 1841 газали Румӣ "Руз мегузарад..."
 ба таъб расид ва таҳмин мера-
 вод, ки Румӣ аввалин шояр буд.

сафари Туркистон ва Бухорон
 Ғарбӣ" (1939, 352с) ва "Дар дои-
 раҳои Дарвоз" (1941, 304с) ва ғ.
 Манбаҳои асосие, ки боиси ташак-
 кули шарҳиносии чех гардидаанд,
 асарӣ дар китобхонаҳои Прага,
 Братислава ва дар китобхонаи
 шахсии шарҳинос мавҷуд буда
 мебошанд, ки дар байни онҳо
 "Шоҳнома" - и Фирдавӣ (дастна-
 виси асри XVI), "Ҳамса" - и Ни-
 зомӣ (асри XV), "Маснави" - и
 Румӣ (асри XVI), рубоинети Ҳай-
 ём (асри XV-XVI), ва ғайраро
 метавон ёдовар шуд. Шарҳино-
 сонӣ чеху словакия як синсила
 феҳрасти дастнависҳои шарҳро, ки
 дар китобхонаҳои Прага ва Бра-
 тислава маҳфузанд, тартиб доданд.
 Феҳрасти Иржи Бечка бошад,
 аз 14 бахш иборат буда, оид ба
 осори эронини аҳди бостон, мие-
 на ва классикӣ (нав) - адабиети
 форсӣ, тоҷикӣ, афғонӣ (пашту)
 ҳиндуфорсӣ, курдӣ ва осетинӣ мав-
 ҷумот медиҳад, ҳатто ба адабиети
 тоҷӣ, босни-форсӣ, яҳудӣ-форсӣ, ба-
 луҷӣ, низ дахл кардааст.

Баъзе бахшҳои феҳраст ба
 Ҷон тазаккур аст, ки аз осори
 муаллифони чех миқдори хеле кам
 ба забони тоҷикӣ тарҷума шуда-
 аст. Бинобар ин, аз рӯи адолати
 таъриҳӣ бехтар мешуд, ки бо роҳи
 тавсеа бахшидани тарҷума хонан-
 даи тоҷик низ ба осори адабии чех,
 ки дар олами адаби Ғарб мақоми
 арзанда дорад, бештар ошно ме-
 гардид.

XX тарҷумаҳо аз ину
 саҳон аса ба миён ома-
 даанд. Ҳодисаи на шарҳ
 дар ин замина тарҷумаи
 девони Ҳофиз (с. 1881)
 маҳсуб гардида ва он ба
 баълами мусташирҳои Яро-
 мир Кошут ва Ярослав
 Врхлицкий тааллуғ до-
 рад.

Дар ҷояки охи-
 ри қарни XIX шарҳ
 решиносӣ дар Чех
 ташаккул меёбад.
 Дар қатори тарҷу-
 маҳо аз адабиети шарҳ ҷамҷунон
 мақолат ва рисолаҳои илмӣ ба миён
 омаданд.

Аз соли 1929 то кунун мақола-
 ли "Бойчагали шарҳиносии", ки
 хосатан масоили шарҳиносиро
 дарбар мегирад, ба таъб мерасад.
 Осори мусташирқини чех дар
 ҷаҳони илм боиси эътирофу шӯҳ-
 рат гаштааст. Дар навбати аввал
 асарӣ таҳти назари Ян Ринка
 "Таъриҳи адабиети форсу тоҷик"
 ба нашр расида ва он асарӣ фун-
 даменталӣ ба шумор меравад. Ин
 китоб ба забонҳои зинд — олмонӣ,
 англисӣ, русӣ, форсӣ, урду ва ғ. тар-
 ҷума шудааст. Мутаассифона, та-
 рҷумаи русии он дар шақли хеле
 куттақарашуда нашр гардид.

Доираи масоиле, ки хонандаго-
 ни чеху словак таваллуғ зоҳир
 менамоянд, хеле тавсеа ёфтааст.
 Мақолаҳо ба таъб расидаанд, ки
 муаллифони онҳо ба Осиеи Мие-
 на ва кишварҳои ҳамҷауду он
 сафар намуда, оид ба ҳаёти рӯзмар-
 ра, урфу одат ва анъанаҳои мар-
 ҷумони эрониву туркнажод мав-
 ҷумот доданд. Дар даҳсолаи ав-

Пеш аз Ҳама дар ин бахш Та-
 роҷро, ки Ҳануз дар миёнаи дувум
 ми қарни IX ба забони славянӣ
 қадимӣ ва дар асри X ба забони
 чехӣ дастрас буданд, бояд зикр
 намуд. Хонандаи чех бо туфайли
 Таъриҷ аввалин бор роҷеъ ба Қира,
 Доро, Артаксеркс, дар бораи мар-
 ҷуми эронӣ - форсҳо, мадҳо, пор-
 фиқҳо маъмулот ҳосил мекунад.
 Умуман дар Таъриҷ тақрибан сад
 ишораҳои гуногун оид ба Эрони
 бостон ба назар мерасад. Сарташ-
 маи муҳими дигарӣ асар маъмуло-
 тҳои муаррихон ва дигрофишино-
 сонӣ аҳди атиқа оид ба Эрони
 бостон ба шумор меравад. Ба сар-
 ташмаҳои мазкур маъмулотҳо оид
 ба сафарҳои ғарбиён ба Шарҳ ва
 ҷамҷунин маъмулотҳои муаллифо-
 ни чех илова шудаанд.

Воқсияти Эрони бостон дар
 асарӣ адабии асрҳои миёна, аз ҷум-
 ла дар "Искандарнома" (асри
 XIV) оид ба машарқашӯ Исо-
 қандари Мақдунӣ маъмулот дода
 шудааст. Лекин сарташмаи муҳим
 тарҷума ва замимаҳои осори форсӣ
 ба забони чехӣ буда қаҳрамонҳои
 амалкунандаи онҳо ҷе ашхоси тар-
 риҳӣ ва ҷе таҳасил бо номҳои эронӣ
 мебошанд. Махсусан, асарҳои, ки
 дар паёравии "Синдбоднома"
 "Ҳазору як шаб", достони "Вис
 ва Ромин" - и Гурғонӣ иншо шуда-
 анд, қобили таваллуғ гаштаанд.
 Ҳануз соли 1928 дар Прага асаре
 таҳти унвони "Қондаи зиндагии
 инсон" ба асоси матни соли 1480
 ба забони лотинӣ тарҷумашудаи
 "Қалила ва Димна" ба таъб расо-
 нида шуд.